

Teorie a metodologie vědy

Mgr. Andrea Preissová Krejčí, Ph. D.

Co nás čeká?

- Způsob zakončení: zkouška
- Kreditů: 5
- Rozsah: 13/13/0 h
- Požadavky na studenta:
 - *Studium doporučené literatury.*
 - **Úspěšně splnit test.** *Písemný test k ověření znalostí o základních metodologických problémech sociálních věd.*
 - *Vypracování deskripce vybraného výzkumu z oblasti veřejné politiky nebo sociálních věd (min. cca 5 normo-stran na vybrané téma).*

Literatura

Literatura základní:

PREISSOVÁ KREJČÍ, A. Metody a techniky výzkumu v sociálních vědách. Opava 2022. On-line / eLearning SU.

JANÁK, D. Vybrané metody výzkumu. Opava 2018. On-line / eLearning SU.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha, 2005.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

FAJKUS, B. *Filosofie a metodologie vědy*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1304-0

KUHN, T. Samuel. *Struktura vědeckých revolucí*. Praha: OIKOYMENH, 1997.

GULOVÁ, L., ŠÍP, R. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4368-4.

PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016.

Literatura

Doporučená literatura:

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Páté, rozšířené vydání. Praha: Portál, 2015. 734 stran. ISBN 978-80-262-0981-2. ISBN 978-80-247-5326-3.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009.

<https://www.bookport.cz/přehled>

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HARRINGTON, Austin a kol. *Moderní sociální teorie*. Praha: Portál, 2006.

PAVLÁSEK, Michal, NOSKOVÁ, Jana *Když výzkum, tak kvalitativní*, Brno 2013.

SOUKUP, Martin *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*, Praha 2014.

EMPIRICKÝ VÝZKUM: KVALITATIVNÍ A KVANTITATIVNÍ VÝZKUMNÉ STRATEGIE

Kapitola 1.

Empirický výzkum

- **Empirický výzkum** vychází z předpokladu, že přijmeme zkušenost za základ či zdroj znalostí o tomto světě. Na základě pozorování a smyslového vnímání vytváříme empirická, tedy zkušenostní, data o tomto světě, takto získané informace dále analyzujeme a třídíme, abychom je nově uspořádali v našem poznání.
- V empirickém výzkumu pro pozorované informace o světě či pro přímou zkušenost se světem užíváme termínu „data“. „Základní ideou empirického výzkumu je používání dat pro zodpovídání otázek nebo navrhování a testování určitých představ“
- Tento přístup k poznání přivádí do moderní vědy pozitivismus 19. století.

Pozitivismus

- **Pozitivismus dělíme dle původu jeho primárních zastánců:**
- a) francouzský pozitivismus - Auguste Comte
- b) anglický pozitivismus - John Stuart Mill, (Herbert Spencer)
- Každá věda by se měla soustředit na to, co je pozitivně dáno – tedy na fakta. Fakta lze pořádat na základě následnosti a podobnosti. Způsob tohoto pořádání může být dvojitý: buď empirické (prostřednictvím experimentálního pozorování), nebo logické (za pomoci kontrolovaného vyvozování souvislostí)

Novopozitivismus

- Novopozitivismus přichází s myšlenkou, že třídění, uchovávání a předávání poznatků o světě se děje jen prostřednictvím jazyka. Pravidla vědeckého myšlení jsou primárně vždy pravidly vědeckého vyjadřování. Logice myšlení tak musí odpovídat logika jazyka. Filosofie vědy tak má sloužit pouze k analýze vědeckého jazyka.

DVĚ ROVINY POZNÁNÍ

Smyslová zkušenost – vnímání

- Počitek => vjem => představa

Jazykové vyjádření

- Pojem => soud => úsudek

Abychom pochopili rozdíl mezi pozitivistickým a novopozitivistickým přístupem k poznání musíme si uvědomit, že každý přistupuje k poznání z jiné perspektivy. Pozitivismus vychází ze smyslové zkušenosti, kterou přijímáme prostřednictvím vnímání a formujeme do představ o tomto světě. Novopozitivismus vychází z jazykového vyjádření, jímž vyjadřujeme úsudky o tomto světě.

Indukce a dedukce

■ Indukce

- induktivní závěr může být pouze pravděpodobný
- induktivní závěr platí podmíněně, protože musíme počítat s případy, kdy bude korigován novým jevem, členem posloupnosti, atd.
- indukce se opírá o empirii, spoléhá na KAUZALITA = souvislost příčin a následků.

■ Dedukce

- dedukce je opačný opačný postup
- dedukce je postup od obecného k jedinečnému
- dedukce je postup od předem přijatého axiómu = předpokladu k jeho zvláštním projevům
- dedukce není závislá na zkušenosti
- deduktivní postup volí logika (všechny logické důkazy) a matematika.

Indukce a dedukce

V empirickém výzkumu
užíváme oba
myšlenkové – základní
metodické postupy.

- Dedukce vede myšlení tam, kde končí induktivní postup. Z induktivních závěrů se při deduktivních soudech stávají premisy, z nichž se deduktivně vyvozují další soudy.

TEORIE PRAVDY

- **Poznání má hodnotu, pokud je možné jej považovat za pravdivé.**

Ontologické pojetí pravdy =>

Pravdivé bytí ukáže samo sebe, skrze nějaké zážitky... atd.

- **Rozvzpomínání se! (PLATONISMUS)**
- **Návrat k věcem samým => fenomenologie**

Korespondenční pojetí pravdy =>

- **„Být pravdivý“ označuje vztah našich poznávacích aktivit k realitě.**
- **Tomáš Akvinský => „pravda je „shoda věci s rozumem“.**
- ⇒ **problémem korespondenční teorie pravdy je nalezení a potvrzení kritéria této korespondence. Jak může dojít ke shodě mezi dvěma odlišnými entitami? Myslí a věcí?**
- ⇒ **Proto se zavádí v novověku a XX. st. nový postoj:**

TEORIE PRAVDY

Koherenční teorie pravdy

⇒ souvislost , spojitost (být v koherenci)

⇒ být pravdivý vyhrazuje pouze výrokům, a to těm, které nejsou v logickém sporu s jinými výroky. (splňují jisté podmínky, tedy např. zásadu totožnosti, zásadu sporu, zásadu vyloučeného třetího, zásadu dostatečného důvodu (Aristotelés), atd.

Konsensuální teorie pravdy

▪ Pravdivý je takový poznatek, který je uznán za pravdivý společenstvím.

Pragmatická teorie pravdy

▪ Pravdivé je to, co je uznáno jako prakticky užitečné a vedoucí k cíli. (kulturní konsensus)

Kritický racionalismus

- K. R. Popper (1902–1994)
- Na rozdíl od pozitivismu vychází z toho, že neexistují čistá fakta ve smyslu empirických daností. Základní informativní věty vědy jsou teoretické povahy, protože o jejich přijetí – kromě experimentálních výsledků – spolurozhodují uznávané teorie a s nimi spjaté předpoklady.
- Empirie není oddělitelná od teorie, teorie a empirie tvoří nerozmotané a nerozmotatelné klubko. Všechny myšlenky je třeba vystavovat kritice, proto svůj racionalismus nazývá kritickým.
- Opakující se experimenty fungují ve vědě pouze jako nástroj, který slouží k vyvracení hypotéz, k jejich **falzifikaci**. Experimentu přísluší úloha kritiky hypotéz – odtud charakteristika jeho přístupu jako kritického racionalismu.

FALZIFIKAČNÍ MODEL VĚD

- Vývoj vědy probíhá podle Poppera tak, že jsou formulovány hypotézy (aniž uvádí jakým způsobem) a pak jsou falzifikovány. Jsou nahrazeny revidovanými hypotézami a ty jsou znovu falzifikovány.
- Jestliže výsledky experimentů potvrzují hypotézy (teorie), přijímáme je tak dlouho, dokud nenalezneme lepší. Jestliže však fakta jsou s teorií ve sporu, odmítáme ji.
- Popper se domnívá, že určité hypotézy lze charakterizovat jako nevědecké, protože jsou a priori imunní vůči falzifikaci.

Např. marxismus, darwinismus, freudismu.

- Jejich nevědeckost je dána jejich apriorní nefalzifikovatelností.
- Absence empirického základu je u Poppera kompenzována posunem směrem ke konvencionalismu, založeném na přijetí metodologických pravidel, které představují normativní konvence.
- **OTEVŘENÁ X UZAVŘENÁ SPOLEČNOST**

Co je věda a vědecké poznání?

- Věda je to, co za vědu považují vědci v daném oboru.

Filosofie pro normální lidi X: Filosofie vědy

[Filosofie pro normální lidi X: Filosofie vědy – YouTube](#)

- **Paradigma** je klíčovým pojmem Kuhnova pojetí vývoje vědy. Je představováno obecnou vědeckou teorií nebo systémem teorií, které v dané historické situaci určují způsob řešení vědeckých problémů. Obecně je paradigma „způsobem vidění světa“ pozorovatelem – vědcem, je to celek jeho poznatků a s nimi spjatých vědeckých postupů, které si vědec osvojil a které uplatňuje v praxi. ***Vývoj vědy je obecně paradigmatický.***

HISTORICKÁ A HOLISTICKÁ KONCEPCE VÝVOJE VĚDY

- **Thomas S. Kuhn (1922-1994)**
- V počátku vědy existovalo tzv. střetávání před-paradigmatických škol – konkurujících teorií – až pak vznikla první teorie, **která se stala paradigmatickým**. Tato byla zjevně lepší než konkurenční teorie.
- **Přijetím paradigmatického zahajuje novou fázi historie vědy – období „normální“ vědy**
- Cílem normální vědy je rozpracování paradigmatického, konkretizace jevů a teorií, které umožňuje paradigma. Jedná se o
 - **konzervativní, kumulativní proces vývoje v rámci paradigmatického.**
- Daleko významnější epochou do níž čas od času věda vejde je její tzv. „krizové období“.
- Paradigma není totiž věčné! Čas od času se ve vědě vyskytnou tzv. anomálie, problémy, fakta, které v rámci paradigmatického normální vědy nelze vyřešit!
- **ANOMÁLIE => MĚNÍ PARADIGMA**

- **ANOMÁLIE => MĚNÍ PARADIGMA**

- **Nastává krizové období ve vývoji vědy.** Zpravidla tehdy když množství a závažnost těchto anomálií vzrůstá.
- Řešení anomálií si vyžaduje **zásah z vnějšku mimo paradigma normální vědy.** Vědci, kteří si anomální jevy uvědomují, začnou pozvolna hledat, po neúspěších racionalizace anomálie v daném paradigmatu, nové způsoby vidění světa. Rozhodnou se vzdát se daného paradigmatu. Ale toto rozhodnutí vždy znamená přijmout jiné paradigma – jiný výklad světa, vidění světa z jiné perspektivy.

- **Nastává „vědecká revoluce“!**

⇒ změna vidění světa vyvolá změnu paradigmatu!

- Etapa vědecké krize se přibližuje před-paradigmatickému období vývoje vědy. V konkurenci paradigmat je hledáno to, které lépe vyloží realitu. (např. Einsteinova teorie relativity a kvantová fyzika)
- Vyústění této krizové situace je přijetí nového paradigmatu, tedy radikální změnu „vidění světa“, optiky vědců příslušné disciplíny. Přijetí nového paradigmatu charakterizuje Kuhn jako tzv. **vědeckou revoluci, která je řešením krizové situace.**
- Po vědecké revoluci vzniká opět období normální vědy.

Metodologie vědeckých výzkumných programů

- **IMRE LAKATOS 1922-1974**
 - Lakatos navazuje na Poppera i Kuhna
- Hledá racionální pravidla pro hodnocení změny teorií a jejich nahrazení novými.
- K tomu využívá vylepšený Popperův falzifikační model.
- Za základní jednotku ve světě vědy Lakatos nepovažuje jednotlivé teorie, ale celý směr poznání charakterizovaný **společným vědeckým výzkumným programem**.
- Podle Lakatose je nutné vzít v úvahu i **sebeobranu falzifikované teorie** a nová teorie musí být **progresivnější**, ale krom vytváření nových potvrditelných hypotéz, musí také podávat **vysvětlení dříve dosažených výsledků původní teorie**.
- **Vědecký výzkumný program se skládá z „tvrdého jádra“ a „obalu“**, který většinou tvoří výklad a pomocné hypotézy. **Tato teorie v podstatě zmenšuje počet vědeckých revolucí spjatých se změnou paradigmatické teorie.**

MEDODICKÝ ANARCHISMUS

- **P. K. FEYERABENDA 1924-1994**
- **Metodologická koncepce Feyerabenda představuje ve filosofii vědy stanovisko, které ve svých důsledcích popírá možnost jakékoli metodologie ve vědě vůbec.**
- **Ve svých pracích odmítá jakoukoli racionální rekonstrukci vývoje vědy, včetně hledání pravidel přechodu od jedné teorie k druhé. Jediným projevem tvořivosti ve vědě je bujení teorií, které nepodléhá žádným racionálně postižitelným kritériím, protože vše je dovoleno – anything goes! Každá metoda a metodologie je v podstatě sterilní a dogmatická, a proto i jeho souhrnná práce nese titul: Proti metodě (1975).**

Proč tomu tak je?

- Vědecký výzkum je nutno vřadit do kontextu poznání daného oboru. Výzkum hledá oporu v odborném kontextu a z něj čerpá často také výzkumné téma, výzkum je proces, který vzniká na základě teorie a zkušeností výzkumníka, proto také výsledky dílčího výzkumu, i toho, který je motivován tvorbou kvalifikační práce, mají sloužit oboru, z něhož vzešly.
- Sociální vědy, a sociologie zvláště, se často považují **za multiparadigmatické vědy**, to však neukazuje na jejich neparadigmatický přístup k poznání.
- Pravdivé poznání je relativizováno a nahrazováno oprávněnou tvrditelností nebo pravděpodobností...

Jak napsat a obhájit diplomovou práci?

- [Jak napsat a obhájit kvalitní diplomovou práci \(Iva Zadražilová\) – YouTube](#)
- Z absolventa fakulty se nemusí stát výzkumník a badatel. V závěrečné práci se má však pokusit postupovat vědecky (Mgr. Martin Sebera, Ph.D.).

Diplomová práce

- Závěrečná práce – bakalářská (BP), magisterská (diplomová - DP) je vyvrcholením příslušné formy studia na vysoké škole. Je syntézou předchozího studia, má zúročit (dokládat) znalosti ve studovaném oboru.
- Na magisterskou práci jsou kladeny podstatně vyšší cíle a vědecké nároky než na práci bakalářskou – řešení samostatného vědeckého úkolu a další atributy, jako je práce s literaturou, zpracování dat na počítači, psaní odborného textu, náročnější obhajoba apod. DP ukazuje, že autor je schopen používat vhodné výzkumné procedury, organizovat informace do smysluplných celků a prezentovat výsledky přijatelným stylem.
- Jedním z nejdůležitějších přínosů pro zdárný průběh realizace závěrečné práce je dostatečná znalost dosavadních poznatků o zvolené problematice.
- Trutnov skončil tady. 5.11.2023

Věda, empirický výzkum a jeho etapy

- Vědecké poznání se odlišuje od každodenního poznání systematickým plánováním a systematickým uspořádáním znalostí. Každodenní poznání tvoří základ. Vědecké poznání ho překračuje snahou získat obecné, objektivní a verifikovatelné poznatky, které se týkají určité předmětné oblasti. Nosnými pilíři vědeckého poznání jsou teorie a empirický výzkum.

Věda, empirický výzkum a jeho etapy

- Věda představuje utříděné poznatky v dané předmětné oblasti. Proces, pomocí něhož systematicky a organizovaně (promyšlený plán) získáváme informace a vytváříme znalosti a to na základě fakt v souvislosti s jinými fakty, tedy jde o jejich popis a vysvětlení. Poznání je objektivní a verifikovatelné – lze ověřit správnost postupu jiným výzkumníkem.

Věda a každodenní myšlení

<u>Model vědecké práce</u>	<u>Každodenní myšlení</u>	<u>Struktura článku</u>
Vědecká otázka	Proč	Úvod
Návrh teorie	Naše odpověď	Úvod
Identifikace proměnných	Co sledovat	Metody
Určení hypotéz	Očekávání	Metody
Plán výzkumu Sběr dat, testování hypotéz	Jak Shromažďování/analýza dat	Metody Výsledky
Vyhodnocení výsledků	Co to znamená	Diskuse
Kritické shrnutí	Jaký to má význam	Závěry

Rozdělení metod

<i>Typ metod</i>	<i>Druhy metod</i>	<i>Příklad jednotlivých druhů metod</i>
Explanační	Empirické	Pozorování
		Měření
		Experiment
	Obecně teoretické	Analýza
		Syntéza
		Indukce
		Dedukce
		Analogie
		Srovnání
		Specifické
Interpretační	Narativní	Vyprávění
	Hermeneutické	Porozumění textu

Jednotlivá vědní disciplína může používat svoji vlastní (specifickou) metodu zkoumání. V takovém případě užíváme pro tyto metody označení „specifické metody“, čímž vyjadřujeme, že daná metoda je jedinečná a používaná jen danou vědní disciplínou.

Klasifikace vědeckých metod

- **KVANTITATIVNÍ** – vyšel z pozitivismu, opírá se o dedukci (teorie - formulace hypotéz – pozorování - testování hypotéz - interpretace a zobecnění). Vychází z teorie a předpokládá projekt výzkumu.
- **KVALITATIVNÍ** – vychází z fenomenologie, etnometodologie, symbolického interakcionalismu (interpretativní paradigma), opírá se o indukci (pozorování - zjištění pravidelností - závěry - teorie). Je to nenumерické šetření a interpretace. Cílem je odhalit význam informací (narrativní sociologie).
- Kvantitativní přístup testuje formulované hypotézy, kvalitativní je formuluje, vytváří nové, vytváří teorii.

Kvantitativní a kvalitativní data

V empirickém výzkumu rozlišujeme dva hlavní typy dat:

- **kvantitativní data, často v číselné podobě**
- **kvalitativní data, často v podobě textu, nemají číselné hodnoty.**
- Podle povahy zkoumaných dat tedy rozlišujeme mezi kvalitativním výzkumem a kvantitativním výzkumem, při výzkumu však můžeme oba dva výzkumné designy či strategie kombinovat, pak hovoříme o tzv. smíšeném výzkumu.

Vztah mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem (K. Vlčková. Základy p
metodologie)

	kvantitativní výzkum	kvalitativní výzkum
filozofický zdroj	pozitivismus	fenomenologie, antropologie, hermeneutika
cíl	získání objektivního důkazu, ověření teorie/ hypotéz	porozumění chování lidí v přirozeném prostředí
charakter	objektivní	subjektivní
vztah k teorii	potvrzení či vyvrácení teorie	tvorba teorie
myšlenkový postup	dedukce	indukce
východisko/ začátek výzkumu	vychází z teorie a hypotéz	začíná vstupem do terénu
plánování výzkumu	pečlivě se připravuje na začátku, písemný projekt podle dané struktury	plán vzniká v průběhu práce, mohou se měnit zkoumané otázky, a metody => je pružnější
průběh výzkumu	plánovitě ověřuje hypotézy, zjišťuje kauzální vztahy	shromažďuje obrovské množství údajů o konkrétním chování lidí a o jeho kontextu, zaznamenává se a interpretuje, v průběhu výzkumu se vynořují hypotézy
počet zkoumaných osob	reprezentativní vzorek, velké množství (většinou)	žák, třída, škola

osob		
techniky, metody	experiment (manipulace s proměnnými), dotazník, testy, standardizované pozorování aj.	dlouhodobý terénní výzkum, pozorování s různou mírou zúčastněnosti, spolupráce výzkumníka s informanty při sběru údajů, bez zasahování do dějů
zpracování dat	kvantitativní, počítačové, statistické, interpretace dat	kvalitativní kódování, analýza, interpretace
spolehlivosti výsledků	zajišťuje se standardními postupy, zjišťuje se statisticky (validita, reliabilita); výzkum lze zopakovat	problematická - výsledky jsou subjektivní; zajištění pomocí <i>triangulace dat</i> , metod, výzkumníků, teorie (interpretace údajů několika výzkumníky, porovnání podobných výzkumů, podobných jedinců v podobném kontextu, použití více metod, schválením závěrečné zprávy účastníky)
výsledky podoba závěrečné zprávy	zobecnění výsledků na populaci, zjištění zákonitostí; stručná, výstižná výzkumná zpráva, dle zažité struktury: 1/ výzkumný problém, 2/ metodologie, 3/ analýza dat, 4/ diskuse výsledků	vysvětlování chování lidí v určitém kontextu; detailní, interpretativní či jen deskriptivní zpráva, hluboké vyprávění
platnost výsledků	snaha o platnost pro celou populaci	platnost pro danou třídu, žáka, školu
význam	predikce, zákonitosti	deskripce, porozumění, smysl

Odkazy:

- [Vybrané kapitoly z metodologie \(muni.cz\)](#)
- [Použitá literatura \(muni.cz\)](#)
- Psaní prací na zakázku:
 - [DIPLOMKA NA ZAKÁZKU - PODVOD JMÉNEM GHOSTWRITING – YouTube](#)

METODY VÝZKUMU

Výzkum ve společenských vědách má řešit určitý problém na základě shromážděných faktů. Většina výzkumů proto pracuje s teoreticky podloženými výchozími předpoklady v podobě hypotéz, jež musí být formulovány tak, aby umožňovaly sběr dat a jejich analýzu.

A) kvantitativní metoda výzkumu

- hypotéza
- výzkumné otázky
- Metoda / technika sběru dat – dotazník, empirické šetření (měření, atd.)
- pilotáž
- sběr dat
- statistické zpracování, analýza a interpretace dat
- potvrzení či vyvrácení primární hypotézy (verifikace či falzifikace)
- **zobecnění** výsledků výzkumu

B) kvalitativní metoda výzkumu

- předpoklad
- výzkumné otázky
- metoda / technika sběru dat – řízený rozhovor, zúčastněné pozorování, nezúčastněné pozorování, studium osobních dokumentů, bibliografií, aj.
- analýza a interpretace dat
- **interpretace** výsledků výzkumu

Opakování

- https://www.youtube.com/watch?v=k4ewG_ELLyo (dotazník)
- [Vybrané kapitoly z metodologie \(muni.cz\)](#)
- https://www.youtube.com/watch?v=8SWBU_i6A2w (triangulace)
- Dopnění: [Online First Articles \(cas.cz\)](#)

Druhy a funkce výzkumu v sociálních vědách

- **Základní výzkum** je vymezován jako výzkumná činnost, která se orientuje na řešení klíčových problémů, jež vytyčuje teorie příslušné vědy. Je to podle Průchy nejčastěji výzkum **teoretický**. V jehož průběhu pomocí analýzy a syntézy získaných informací (dat) dospíváme k nějakým myšlenkovým konstrukcím. Nepředpokládá se, že výsledky teoretického výzkumu musí být využitelné v praxi, naopak slouží především k rozvíjení teorie o příslušné problematice. Příkladem může být např.: jaké kompetence představují profil dospělého jedince v současné době?
- **Aplikovaný výzkum** je prováděn za účelem využití jeho výsledků přímo v praxi. Aplikovaný výzkum nemá charakter teoretického zkoumání, nýbrž jde vždy o výzkum empirický. Příkladem může být např. zjišťování specifických potřeb seniorů za účelem jejich animace v různých prostředích.
- **Empirický výzkum** je takový způsob vědeckého zkoumání, jehož předmětem zájmu jsou konkrétní jevy sociální reality. Empirický výzkum dospívá ke konkrétním zjištěním, k jasně formulovaným poznatkům, které jsou vyjádřeny v kvantitativních nebo kvalitativních datech. Empirický výzkum pracuje s přesně kodifikovanými metodami (viz. níže), jejichž správná aplikace zaručuje věrohodnost dosažených výsledků. (Srovnej Průcha, 2014, 102-104)
- Po vzoru Průchy, se v naší studijní opoře při vysvětlování metod a technik výzkumu v sociálních vědách bude **vždy jednat o empirický a aplikovaný výzkum.**

2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, OTÁZKY A HYPOTÉZY

Výběr výzkumného problému, formulace výzkumných otázek, formulace hypotéz

- Výzkum začíná primárně tím, že na základě kontextu znalostí o dané problematice, ať již vzešlém z teorie nebo každodenní zkušenosti, si volíme předmět výzkumného zájmu.
- Významným faktorem ve vymezení výzkumného problému je jeho zařazení do kontextu vědeckého poznání daného oboru. Toho nejspíše dosáhneme analýzou dostupné literatury.

Explorativní a explanační

- V naší studijní opoře / přednášce se při vysvětlování metod a technik výzkumu v sociálních vědách bude vždy jednat o **empirický a aplikovaný výzkum**. Jeho funkce jsou **především explorativní a explanační**. Explorativní funkce znamená, že je to **výzkum zaměřený na prozkoumání určitého úseku reality**. Explanační funkce znamená, že je to **výzkum generující objasňování reality**.

Mezi nejčastější nedostatky při formulaci výzkumného problému patří:

- příliš široké a obecné vymezení problému,
- výzkumný problém je triviální a očekává jen odpověď ano či ne,
- jeho zkoumání neprohlubuje poznání problematiky a nepřináší nic nového.

Formulace výzkumných otázek

- Výzkumné otázky napomáhají „přeložit“ výzkumný problém do zkoumatelné podoby.
- Nejčastější typy otázek:
 - **Popisné otázky** směřují k popisu věcí, jevů či proměn zkoumané reality v časovém a prostorovém umístění, jsou tedy typické pro deskripce (např. otázky *Co? Kolik? Do jaké míry?*).
 - **Explanační otázky** vedou k vysvětlení zkoumaného problému, zjištění vztahu mezi dvěma či více jevy/proměnnými (např. otázka *Proč?*).
 - **Explorační otázky** jsou takové otázky, jimiž se snažíme identifikovat témata, o kterých toho není moc známo (např. otázka *Jak? Jaké jsou příčiny?*).

Formulace hypotéz

- Zdůrazněme, že hypotézy se týkají pouze kvantitativního výzkumu. Disman (2008, 76) píše, že kvantitativní výzkum není nic jiného než testování hypotéz. Co si pod hypotézou vůbec představit?
- **Hypotéza je očekávání o charakteru věci vyvozené z teorie (Disman, 2008, 78).**
- Hypotézy nám umožňují přeformulovat výzkumný problém do jazyka výzkumu.

Kvantitativní výzkum

**může nalézt řešení jen pro
takové problémy, které je
možno popsat v termínech
vztahů a souvislostí mezi
pozorovatelnými proměnnými,
což odpovídá popisu
explanační výzkumné otázky.**

Jestliže => Pak

Proměnné

- představují logicky uspořádané charakteristiky/vlastnosti zkoumaných jednotek (např. pohlaví, postavení na trhu práce, nejvyšší dosažené vzdělání aj.). Složitě vlastnosti lidí jsou pomocí nich převáděny na relativně jednoduchý soubor informací. Člověk se pak jeví jako statistická jednotka (nositel statistické informace), jako nositel těchto proměnných, lépe řečeno jako nositel určitých vlastností uvnitř daných proměnných (Mareš, Rabušic, Soukup, 2015, 34).
- **Úkol: seznamte se s druhy proměnných. Viz text opor s. 25**
- Při hledání souvislosti mezi jevy/proměnnými začínáme určením jejich vztahu, tj. rozhodujeme, co je příčinou a co následkem. Proměnná reprezentující v naší hypotéze příčinu je **nezávisle proměnná**, zatímco proměnná reprezentující uvažovaný následek je **závisle proměnná**.

Operacionalizace

- „Operacionalizace znamená přesný návrh procesu měření jednotlivých teoretických konstruktů použitých v teoretických úvahách a při formulaci výzkumných cílů a výzkumných otázek“ (Hendl, Remr, 2017, 57).
- V operační definici je koncept vyjádřen popisem operací, kterými bude měřen. V sociálních vědách si navíc musíme často vypomáhat tzv. **indikátory (ukazateli)** vlastností, neboť nejsme s to je měřit přímo.

- Cíle výzkumu mohou být diagnostické, deskriptivní, explanační, explorační či sociotechnické.
 - **Jinými slovy...**
- Cíle vědy jsou:
 - deskripce (popis)
 - explanace (vysvětlení)
 - predikace (předpověď)
 - pochopení událostí
 - řízení

Jak se vyrábí sociologická znalost?

(autor: Miroslav Disman, Karolinum 2008, 5.vydání)

- *„Absolutní znalost neexistuje. Každá informace je neúplná. Musíme k ní přistupovat pokorně.“*
 - Jacob Bronowski: Vzestup člověka

Technické aspekty sběru informací

Opory odborného textu

Odborný text vytváříme na základě:

- Odborné literatury – **kontextualita / konceptualizace**
- Metody a techniky sociálního výzkumu - Konceptualizace - YouTube
- Vlastního výzkumu
 - Dotazníkové šetření, standardizovaný rozhovor (kvantitativní výzkum)
 - Rozhovory, diskuse na téma (kvalitativní výzkum)
 - Pozorování (zúčastněné – kvalitativní)
 - Analýza dokumentů (novin, časopisů)

Kritické myšlení

- [Petr Ludwig: Kritické myšlení - Jak lépe posuzovat informace a své myšlenky? \[záznam webináře\] – YouTube](#)
- Od 13:08 ...

Výzkum je proces

- Formulují cíl
- Zvolím způsob výzkumného šetření
- Vytvořím výzkumný nástroj (dotazník)
- Realizují sběr dat
- Výzkum vyhodnotím
- Interpretují výsledky výzkumu

Požadavky kvality

- Nezájatost – nechci prokázat své přesvědčení
- Objektivita – objektivitu určuje nástroj výzkumu
- Kontrolovatelnost - prokazují, jak jsem postupoval
- Exaktnost - přesně formuluji pojmy, které užívám
- Diferencovanost - uvádím, za jakých okolností moje výsledky platí

Základní a výběrový soubor

Pojmem **základní soubor** rozumíme všechny prvky (osoby, situace) patřící do skupiny, kterou zkoumáme.

Výběrovým souborem (výběrem, vzorkem) rozumíme určitou část prvků vybranou ze základního souboru, která základní soubor zastupuje (reprezentuje).

Základní a výběrový soubor

- Typickým příkladem studia celé populace je pravidelné sčítání lidu.
- Ideálem je získat takový výběrový soubor, který věrně odráží charakteristiky populace. Jinými slovy, jde o to, aby vlastnosti námi vybraného vzorku byly, pokud možno, stejné jako vlastnosti celé skupiny (lidí nebo situací), kterou zkoumáme.

Reprezentativnost

- Výběrový soubor má strukturu analogickou struktuře cílové populace – z hlediska známých i neznámých charakteristik jeho prvků, což ovšem zajistí jen jejich pravděpodobnostní (náhodný) výběr.
 - Výsledky v něm zjištěné proto mohou být zobecněny na cílovou populaci. Co platí ve výběrovém souboru, platí i v cílové populaci. Tím si ale nikdy nemůžeme být zcela jisti.
 - Jak velký by tedy měl být výběrový soubor? V podmínkách našeho výzkumu se můžeme řídit pravidlem, že čím větší, tím lepší. S rostoucí velikostí vzorku se totiž snižuje velikost výběrové chyby, čímž získáváme přesnější výsledky ve vztahu k populačním parametrům.
 - „Praxe ukazuje, že počet 1000–2000 jednotek je obvykle dost velký na to, aby přinesl adekvátní informaci o jakékoliv populaci. [...] A jaká je minimální velikost výběrového souboru? Na tuto otázku neexistuje jasná odpověď. Naše zkušenost říká (a je podepřena jinými), že 300 jednotek by mohlo bývá adekvátní, ovšem 500 je lepší a 1000 je ještě lepší“

Saturace vzorku

- Prostudujte si kap. 3.2 Velikost výběru ve vaší studijní opoře a seznamte se také s 3.3 Druhy výběru.
- Odpovězte na kontrolní otázky, abyste si ověřili, že studované problematice rozumíte.

METODY KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU: DOTAZNÍK A STANDARDIZOVANÝ ROZHOVOR

Dotazník, nebo rozhovor?

Srovnání vlastností
standardizovaného
rozhovoru a dotazníku

Rozhovor	Dotazník
Velice pracná a nákladná technika sběru informací.	Vysoce efektivní technika, která může postihnout veliký počet jedinců při relativně malých nákladech.
Rozhovor je časově velice náročný. Získat informace v rámci určitého časového limitu může být velice nákladné a často i nemožné.	Dotazník umožňuje poměrně snadno získat informace od velkého počtu jedinců v poměrně krátkém čase a s poměrně malým nákladem.
Rozhovor vyžaduje spolupráci dosti velkého počtu alespoň částečně vyškolených tazatelů v terénu.	Spolupracovníci v terénu jsou nezbytní jen někdy (při použití osobně rozdělovaných a sbíraných dotazníků). Požadavky na jejich zaškolení jsou nízké.
Výzkum na prostorově rozptýleném vzorku je nákladný.	Náklady šetření na rozptýleném vzorku jsou relativně nízké.
Anonymita výzkumu je pro respondenty málo přesvědčivá.	Anonymita je relativně přesvědčivá.
Rozdíly mezi tazateli a rozdíly v jejich chování mohou vyvolat „interviewer bias“.	Formální shodnost podnětové situace je vysoká; „interviewer bias“ je prakticky vyloučen.
Rozhovor klade menší nároky na iniciativu respondenta, pro respondenta je obtížnější vynechat odpovědi na některé otázky.	Dotazník klade vysoké nároky na ochotu dotazovaného, je snadné „přeskočit“ otázky nebo neodpovědět vůbec.
V rozhovoru je téměř jisté, že dotazovaná osoba je ta, která byla vybrána do vzorku.	U dotazníku je možné, že otázky byly zodpovězeny jiným členem rodiny, či, a to nejčastěji, celým rodinným týmem.
Proporce úspěšně dokončených rozhovorů je podstatně vyšší než návratnost dotazníku.	Návratnost je velice nízká. S výjimkou některých speciálních případů je tak nízká, že jakákoliv reprezentativnost vzorku je ztracena.

Tabulka 1

Dotazník

- Kvalifikovaný pokus na malém vzorku zpracovat mínění většinové populace.
- **Při přípravě dotazníku musí být jasno:**
 - Jaký je cíl práce a cíl dotazníkového šetření.
 - Jaké informace chceme získat - které otázky jsou základní.
 - Jaká hlediska jsou důležitá při volbě respondentů - (pohlaví, věk, profese, bydliště, vzdělání atd.)
 - Jak se budou získané údaje vyhodnocovat.

Dotazník

- **Rozhodující pro kvalitu dotazníku je:**
 - Zda otázky směřují k cíli
 - Zda jsou otázky jasné a konkrétní
 - **Velikost vzorku**
 - **Vhodně zvolená cílová skupina/struktura** – pohlaví, věk, pracovní aktivita, místo bydliště – počty odpovídající počtům v celé populaci
 - **Zda jsou odpovědi anonymní či identifikovatelné**
 - **Jaký je způsob výzkumu** – osobní, telefonický, e-mailem

Forma dotazníku

- **Důvěryhodný dotazník obsahuje:**
 - **Titulní stranu** – název, zastřešující organizace
 - **Úvod** – s jakým výzkumem je spojen
 - **Číslované otázky** – včetně otázek identifikačních
 - **Otázky obsahují instrukce k vyplnění**
 - **Otázky seřazené v logickém sledu**

Otázky o otázkách

- Je tato otázka opravdu nezbytná?
- Měří tato otázka opravdu to, co chceme měřit?
- Bude tato otázka srozumitelná všem respondentům?
- Je respondent vůbec sto poskytnout žádanou informaci?
- Neptá se otázka na dvě různé věci najednou?

Otázka 1) Máte rád mléko a mléčné výrobky?

- ano
- ani rád, ani nerad
- ne

Mám rád jogurt a sýr, nesnáším mléko, co odpovím?

Otázka 2) Bijete někdy své děti?

Vyvolá málo pozitivních odpovědí. Ale kdo neodpoví „ano“ na následující formulaci?

„Někdy se zdá opravdu nezbytné použít při výchově dětí místo domluvy mírný tělesný trest. Řekl byste, že souhlasíte, nebo spíše nesouhlasíte s tímto názorem?“

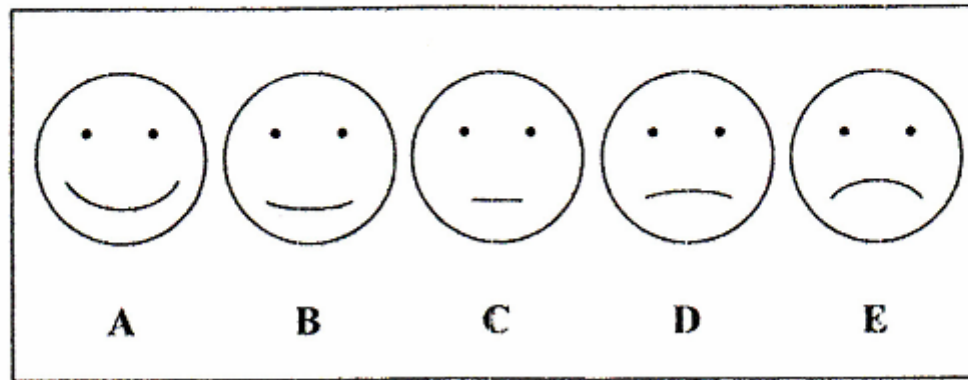
Jak se ptát na to, o čem se nemluví?

- **Otázka 3) Když přemýšlíte o svém zaměstnání, řekli byste, že jste většinou:**
 - velice šťastný
 - spíše šťastný
 - ani nešťastný, ani šťastný
 - spíše nešťastný
 - velice nešťastný

Přetlumočme si tuto otázku do otázky hodnotící manželství, pro kolik lidí může být nepříjemné vyslovit, přiznat si, že jsou ve svém manželství velice nešťastní?

Obrázek 1

Podívejte se, prosím, na následující obrázek. Jsou tu nakresleny tváře, které vyjadřují různé pocity. Pod každou tvář je napsáno písmeno.

- **Otázka 4) Která z těchto tváří odpovídá nejlépe tomu, co pociťujete o svém zaměstnání?**

Je to tvář A, B, C, D nebo E?

- **Otázka 5) A která tomu, co cítíte o svém manželství?**

Obdobně si můžeme pomoci tzv. sémantickým diferenciálem.

Tabulka 2

	1	2	3	4	5	
pomalý						rychlý
vzdělaný						nevzdělaný
líný						pilný
silný						slabý
moudrý						hloupý
sobec						štědrý
přitažlivý						odpuzející
zámožný						chudý

- Tento *sémantický diferenciál* byl použit pro výzkum stereotypů o starých lidech.

Otázka 6) k tabulce 2 by mohla znít: Popište svou představu o panu XY (učitelka, 50 let, svobodná) ?

- Obdobně se můžeme ptát na celou sociální skupinu (důchodci, studenti) nebo etnickou skupinu (Romové, Vietnamci), atd.
- ***Sémantický diferenciál* je velice účinným nástrojem pro zjištění toho, jaké stereotypní představy mají lidé o příslušnících jiných sociálních skupin, nástrojem k měření dimenzí předsudků, které máme.**

Dotazník

- **Typy otázek**

- **uzavřené otázky**

Když přemýšlíte o svém zaměstnání, řekl byste, že jste většinou

- 1. velice šťastný*
- 2. spíše šťastný*
- 3. ani šťastný, ani nešťastný*
- 4. spíše nešťastný*
- 5. velice nešťastný*

- **otázky s odpovědí ano – ne**

Chtěl byste v nejbližší době tři měsíců změnit své zaměstnání?

- **otevřené otázky (výjimečně)**

Jak se cítíte ve svém současném zaměstnání?

Dotazník

■ Typy otázek

□ Projekční otázky

- Pro nepříjemné, znepokojující otázky, kdy se může respondent cítit ohrožen pravdivou odpovědí.

- Projekční otázku formulujeme nepřímo - ptáme se na mínění fiktivních postav, do kterých se dotazovaný projektuje.

- *Doplňte větu:*

Když si vedle Tomáše sedne v autobusu Vietnamec, tak Tomáš vždycky...

(Jinou technikou je otázka ve tvaru obrázku)

- Projekční otázky je třeba užívat střídavě, jejich validita (vypovídající hodnota) je sporná, ale rozhodně dotazník oživí a učiní jej přitažlivější

Dotazník

- Projekční otázky

Komu byste dal za pravdu vy? Panu A, nebo panu B? Zaškrtněte A nebo B.

Měl by být
zákon, který
by trestal
pornografii.

A

Rozhodně
ne, to by
byla
cenzura.

B

Dotazník – validita otázek

- Má respondent návod, jak na otázku odpovídat?
- Směřuje otázka k tomu, co chci zkoumat?
- **Není sugestivní?** („Mnoho lidí je pro, jste také pro?“)
- **Budou otázky všichni rozumět stejným způsobem?** (Neurčité otázky typu: Vstáváte ráno brzy?)
- **Je respondent vůbec s to poskytnout mi žádanou informaci?**
- **Není moje otázka pro respondenta příliš náročná?** (Náročné bývají otázky začínající Proč...)
- **Neptá se otázka na dvě různé věci najednou?** (*Chodíš rád do školy a připravuješ se na vyučování?*)

Dotazník – validita otázek

- **Neobsahuje otázka skryté obvinění?** (*Bijete někdy své děti? Raději: Někdy se zdá nezbytné použít při výchově dětí místo domluvy mírný tělesný trest. Souhlasíte, nebo spíše nesouhlasíte s tímto názorem?*)
- **Je výčet odpovědí na uzavřenou otázku úplný?** Dávám respondentovi možnost odpovědět nevím?
- **Není výčet odpovědí na uzavřenou otázku vícehlavý, kdy je každá možnost samostatnou otázkou?**
(Co si myslíte o Romech:
a) nemám je rád c) jsou to zloději
b) jsou diskriminováni d) jsou mi lhostejní)
- **Nevyžaduje otázka nějaké příliš zobecněné údaje?** (Ne: *Kolik knih v průměru přečtete za měsíc?*)
- **Jsou otázky sestaveny v dobrém logickém sledu?** Od obecnějších ke konkrétnějším?

Dotazník – validita otázek

- Na některé sociální jevy se nelze v dotazníku zeptat přímo, ale prostřednictvím indikátorů daného jevu.
 - **Ne:** Jste extrovert nebo introvert?
 - **Ano:** Kolik večerů v týdnu věnujete svým přátelům?
 - **Ne:** Jaký je váš názor na zdražení MHD?
 - **Ano:** Přimělo vás zdražení MHD změnit způsob dopravy do zaměstnání?
 - **Ne:** Je ve vaší třídě šikana?
 - **Ano:** Vyhrožoval ti někdo ze spolužáků?

Já ti to spočítám, aneb statistika věda je!

ZÁKLADNÍ POJMOSLOVÍ

- SOUVISTOST ČILI KORELACE (regrese, konstanta, variace)
- MĚŘENÍ (pořadové, intervalové, nominální)
- STŘEDNÍ HODNOTY
 - aritmetický průměr
 - medián
 - modus
- SMĚRODATNÁ ODCHYLKA
- REDUKCE OMYLU

-
- **Nominální proměnné** – jména (barva vlasů, rodiště, pohlaví)
 - **Pořadové proměnné** – vlastnosti (vyšší, nižší, lepší), které můžeme uspořádat hierarchicky
 - **Intervalové proměnné** – vlastnosti (vyšší, nižší a o kolik), u nich můžeme porovnat o kolik se liší od jiných proměnných: příjem, věk, počet dětí, atd.

■ STŘEDNÍ HODNOTY PRO TYTO PROMĚNNÉ JSOU RŮZNĚ VALIDNÍ

intervalová data	–	aritmetický průměr
pořadová data	–	medián
nominální data	–	modus

- **Aritmetický průměr**, sečteme pozorované hodnoty a vydělíme je počtem sledovaných jedinců. (např. studenti této třídy čtou průměrně 3 knihy za měsíc)
- **Medián** je ta hodnota, která je právě v prostředku všech pozorování, která jsme seřadili podle jejich velikosti. (např. děti ve třídě o 29 žáčích v řadě za sebou, je to dítě č. 15)
- **Modus** je prostě kategorie s nejvyšší četností. (např. studenti v této třídě mají nejčastěji modré oči)

Užitím nevhodné střední hodnoty k objasnění problému znehodnotíme celý výzkum.

Nejčastějším vyšším typem statistické operace je u intervalových proměnných tzv. ROZPTYL čili VARIABILITA a SMĚRODATNÁ ODCHYLKA.

- Rozptyl poskytuje informaci, jak se pozorování v průměru liší od průměru.
- Směrodatná odchylka určuje 68% až 98% hodnot pozorování, čili měří homogenost souboru na základě rozptylu dat od středových hodnot (aritmetického průměru např.) Díky ní např. vytváříme tvrzení typu: „průměrný příjem populace v ČR je 14.100 až 15.600 Kč“, atd.
- Směrodatná odchylka hraje významnou roli pro definování statistické významnosti našich výsledků!!

-
- Jsou odpovědi na otázky jedinou informací, kterou má tazatel zaznamenat?

(meze kvantitativního výzkumu)

Když se sociolog nevtírá...

- akt pozorování:
 - skryté pozorování (etika),
 - zúčastněné pozorování

další techniky kvalitativního výzkumu...

Záznam pozorování - protokol

- Číslo záznamu:
- Datum:
- Objekt pozorování:
- Pozorování při činnosti:
- Zvláštní okolnosti:
- Časový snímek:
 - 1 – 15 min
 - 15 – 30 min
 - 20 – 45 min
- Popis pozorování:
- Pozorovatel

Ten druhý výzkum aneb ten, který hledá porozumění nejen důkazy!

- Reliabilita a validita (ověřitelnost a hodnota)
- Techniky kvalitativního výzkumu:
 - terénní výzkum aneb zúčastněné pozorování
 - nestandardizovaný rozhovor
 - osobní dokumenty
 - mentální mapy
 - polní poznámky
 - a další

METODY VÝZKUMU

Výzkum ve společenských vědách má řešit určitý problém na základě shromážděných faktů. Většina výzkumů proto pracuje s teoreticky podloženými výchozími předpoklady v podobě hypotéz, jež musí být formulovány tak, aby umožňovaly sběr dat a jejich analýzu.

A) kvantitativní metoda výzkumu

- hypotéza
- výzkumné otázky
- Metoda / technika sběru dat – dotazník, empirické šetření (měření, atd.)
- pilotáž
- sběr dat
- statistické zpracování, analýza a interpretace dat
- potvrzení či vyvrácení primární hypotézy (verifikace či falzifikace)
- **zobecnění** výsledků výzkumu

B) kvalitativní metoda výzkumu

- předpoklad
- výzkumné otázky
- metoda / technika sběru dat – řízený rozhovor, zúčastněné pozorování, nezúčastněné pozorování, studium osobních dokumentů, bibliografií, aj.
- analýza a interpretace dat
- **interpretace** výsledků výzkumu

Cíle výzkumu mohou být **diagnostické** (co?), **deskriptivní** (jak?), **explanační** (proč?) či **sociotechnické** (aplikace výsledků sociologických výzkumů v praxi, doporučení k zásahům do reality, např. sociální inkluze menšin).

Menšiny a jejich sociální začlenění:

- Segregace (vyčlenění)
- Asimilace (vstřebání, splynutí minority s majoritou)
- Integrace (začlenění, přijetí majoritní kultury)
- Inkluze (tolerance, souvztažnost, dvojí kulturní identita)

Aplikace sociologie / antropologie do multikulturní společnosti.

FÁZE VÝZKUMU

- PROBLÉM
- Teorie a data
- Předpoklady
- Volba metody
- Určení souboru zkoumaných osob
- Sběr dat v terénu
- Analýza dat
- Interpretace a závěry
- Praktická doporučení

Terénní výzkum a jeho interpretace

- V sociálních vědách je užívána kvalitativní výzkumná metoda především v sociální a kulturní antropologii, ta etnografickou práci v terénu a považuje za nejdůležitější zdroj nových znalostí o společnosti a kultuře.
- Terénní výzkum může trvat řadu měsíců, ale i let...
- Jeho cílem je získat co nejpodrobnější znalosti o zkoumaném jevu.
- Mnozí antropologové se opakovaně vrací do míst svých výzkumů po celou svou vědeckou kariéru, aby prohlubovali získané znalosti nebo aby zaznamenávali změny.

Zúčastněné pozorování

- V terénu se práce dělí na část přesně stanovenou formálními metodami, např. strukturované rozhovory, statistické vzorkování apod.
- A zúčastněné pozorování, které je neformální metodou, která je však základem terénní práce.
- Cílem je proniknout co nejhlouběji do sociálního a kulturního prostředí, jež je předmětem výzkumu. (skryté versus otevřené pozorování)
- Jednoduchý návod na terénní práci neexistuje.

Interpretace a analýza

- Antropologické studie přispívají k našim srovnávacím znalostem o formách lidského života.
- Prohlubují naše chápání obecného stavu lidstva.
- Hodnota zúčastněného pozorování spočívá v kvalitě empirických dat, která badatel shromáždí, nikoli v počtu lidí s nimiž se v terénu spřátelí.
- Časová náročnost – badatel by měl být v terénu tak dlouho až bude vnímat svět jako místní.
- **Porozumění – interpretace – překlad.**
-

Emický a etický přístup

- Antropolog se nikdy nemůže stát domorodcem.
- **Emický přístup**, je ten etnografický popis, který se snaží zachytit život tak, jak jej vnímají a popisují příslušníci zkoumané společnosti.
- **Etický přístup**, je ten, který do etnografického popisu vnáší analýzu pozorovaných jevů a jejich vysvětlení badatelem. (Jako zvuk/slovo a jeho význam.)
- *Nativní* hledisko je *emické*. Analytický pohled antropologa je *etický*.
- Antropolog nikdy nedosáhne emického popisu, protože obvykle musí překládat z jednoho jazyka do druhého, za druhé ústní vyprávění zaznamenává písemně a při písemném záznamu se smysl výroků mění a za třetí, antropolog se nikdy nemůže zcela ztotožnit s lidmi, o nichž píše.
- **V antropologii je tedy možný pouze jediný skutečně emický popis, a to popis psaný domorodci v jejich vlastním jazyce.**

Politika a antropologie

- Avšak má-li být antropologický výzkum vůbec smysluplný, musí badatel vědět něco podstatného, co domorodci neznají. Musí operovat komparativním pojmovým aparátem k pozorované sociální realitě, přispívat svou analýzou a interpretací k rozvoji celkové sumy znalostí o sociální a kulturní rozmanitosti.
- Jeli antropologie sociálním a kulturním oborem, jako všechny sociální jevy, nese sebou mocenskou nerovnost.
- Za analýzu získaných poznatků odpovídají chybní lidé z masa a kostí.
- Velkým problémem je také v antropologie, a to včera jako dnes, politika, případně etnopolitika.

„VĚDĚNÍ JE MOC!“

- Francis Bacon (16.století)

aneb „**Všechno je jinak...**“

- Je dobré, uvědomit si, jak moc nám lidé pracující ve veřejné správě nesdělují „relevantní fakta“. Jak moc může být „**všechno jinak**“, jen proto, že uvádí fakta, která jim vyhovují, přináší prospěch, atd.
- **Sir Winston Leonard Spencer-Churchill kdysi zadal svému týmu úkol: *Zjistěte, jak se zvýšila úmrtnost dětí a chci, aby byla samozřejmě vyšší v době, kdy jsem nebyl premiérem!***
- Tak se dělá politika! Ale ne sociologie / antropologie
... ale ne věda!

ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

- Pilotáž
- Vzorek či výběrový soubor
- Kvótní výběr – náhodný výběr na základě kvót odvozených ze statistik
- Případové studie
- Klasifikace / Třídění
- Znak a hodnota
- Škálování (soubor speciálních technik měření sociologických dat)
- Indikátor (položka transformovatelná do jiného kvantitativního údaje)
- Validita (platnost a hodnota výsledků vůči realitě)
- Reliabilita (odolnost výzkumného nástroje vůči chybám)

DĚKUJI VÁM ZA POZORNOST...